

ЦИМБАЛЮК
Віталій Іванович —
академік НАМН України,
президент Національної академії
медичних наук України

ПРО ПОТОЧНИЙ СТАН СПРАВ З РОЗВИТКОМ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Вельмишановний пане президенте!

Вельмишановна Президіє! Вельмишановні пані та панове!

Маю високу честь вітати вас від імені Національної академії медичних наук України, побажати вам успіхів і всіх гараздів та подякувати за плідну наукову співпрацю. Я працюю на посаді президента НАМН України лише другий рік, але маю зізнатися, що, прийшовши на посаду, я сподівався розвивати науку, координувати діяльність інститутів, підвищувати ефективність досліджень, а вийшло так, що весь перший рік пішов на те, щоб зберегти Академію, забезпечити її існування, випросити хоча б якісь гроші, принаймні на виплату заробітної плати, довести свою правоту в судах. Якщо ми й надалі продовжимо так жити, не в змозі порозумітися і дійти спільної думки навіть у таких простих речах, ми ніколи не побудуємо міцну і сильну державу. Медична наука без фінансування, без притоку молоді, яка відчуває себе непотрібною в рідній країні, зазнаючи з боку влади постійної «шокової терапії», не виживе. Ми просто неминуче втратимо її. А на тлі такого повного безгрош'я, за відсутності асигнувань на найнеобхідніші ліки, обладнання, витратні матеріали раптом виявляється, що лікарі — це чи не найбільші корупціонери в державі.

Однак перейду до більш позитивних речей. На сьогодні НАМН України має потужну матеріально-технічну базу, до її складу входять 36 наукових установ у 5 регіонах України, причому 31 з цих установ має клініки, оснащені сучасним високотехнологічним діагностичним та лікувальним обладнанням. Членами НАМН України є 37 академіків і 72 члени-кореспонденти; загалом в установах Академії працює 16 544 особи (у 2013 р. було близько 20 тис. працівників), з них 3 894 наукові співробітники (лише цього року їх кількість скоро-

тилася майже на 1 тис. чоловік), 619 докторів наук та 1 592 кандидати наук; в апараті Президії НАМН України налічується 55 штатних працівників.

Особливістю нашої Академії є те, що науково-дослідні інститути — це не лише наукові заклади, а й висококласні клінічні підрозділи, в яких виконуються унікальні, найскладніші хірургічні, нейрохірургічні, ортопедичні втручання. Лише за минулий, 2016, рік через наші поліклінічні відділення пройшло понад 628 тис. пацієнтів, майже 150 тис. хворих проліковано в стаціонарах, виконано 83 тис. оперативних втручань. Особливо хочу підкреслити, що 83,3 % пролікованих хворих віднесено до найвищих III–V категорій складності, тобто це хворі, яким потрібна була дійсно високоспеціалізована і високотехнічна медична допомога, яку звичайні міські лікарні надати не можуть.

Під час подій Революції Гідності клініки НАМН України одразу почали приймати поранених і жодного постраждалого не було видано тодішнім правоохоронним органам. У період з лютого по квітень 2014 р. 176 постраждалим було надано спеціалізовану медичну допомогу. У закладах НАМН України лікувалося понад 129 тис. хворих із Донецької та Луганської областей, з них більш як 90 тис. було проконсультовано та майже 40 тис. госпіталізовано. Ми створили академічну госпітальну базу на 550 ліжок, яку за необхідності можна збільшити до 1 000; проліковано 6 329 учасників АТО, з них 2 416 в умовах стаціонару. Фахівці Академії надали консультації в інших закладах охорони здоров'я 1 161 пораненому військовослужбовцю. Зважаючи на серйозність проблеми, на базі Інституту медицини праці (якому невдовзі, я сподіваюся, буде присвоєно ім'я академіка Ю.І. Кундієва) створено відділення для психофізіологічної реабілітації людей, які брали участь у воєнних діях, і вже надано кваліфіковану допомогу більш як 450 постраждалим.

Коротко зупинюся на впровадженні в практику охорони здоров'я результатів наукових досліджень. За період 2011–2016 рр. було видано понад 2 тис. монографій, підручників, посібників, довідників тощо, у фахових журна-

лах і збірниках наукових праць опубліковано більш як 43 тис. статей, з них майже 8 тис. у закордонних виданнях. Окремо хочу наголосити на тому, що, за даними Web of Science, якщо порівнювати цитованість робіт з медичної тематики наших учених з науковцями Росії, Білорусі, Казахстану, то Україна випереджає їх з великим відривом. При проведенні наукових досліджень у галузі медичних наук НАМН України співпрацює з колегами з різних країн світу. Наукометричні дані Web of Science свідчать, що найбільше статей у провідних світових наукових журналах співробітники Академії публікують спільно з колегами із США, на другому місці — Росія, на третьому — Німеччина, потім Велика Британія та Польща. Проте середня цитованість публікацій показує, що ці спільні роботи найчастіше цитуються ученими з Італії, Австрії, Іспанії, Японії, Великої Британії. Тридцять відомих у світі вчених є іноземними членами нашої Академії, понад 500 наших науковців є членами 108 міжнародних наукових товариств, медичних професійних асоціацій, закордонних академій, радниками або експертами таких організацій, як ВООЗ, МАГАТЕ та ін. Академія входить до електронної бази даних (реєстру) Національних інститутів здоров'я (США), НАТО та Міжнародного центру наукових організацій. Багато міжнародних контрактів виконується за прямими угодами про співпрацю з науковими центрами Японії, Китаю, Південної Кореї, Німеччини, Узбекистану та ін., завершується підготовка до підписання великої угоди з Ізраїлем.

І коли нам влада ставить завдання — виживайте самі, самі заробляйте собі гроші, постає запитання, а як бути зі статтею 49 Конституції України, в якій чітко написано: «Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно»? Як ми можемо заробляти, якщо формально і юридично медична допомога має бути безкоштовною? Забезпеченість бюджетними коштами видатків НАМН України лише на оплату праці в 2017 р. становить 42 % від по-

треби для наукових працівників і всього 35 % від необхідного рівня — на підтримку клінічної бази. Отже, ми окреслили основні шляхи оптимізації в системі установ Академії, а саме — зменшення кількості установ з 36 до 30; скорочення кількості співробітників (минулого року ми вже скоротили 20 % науковців, цього року планується скорочення медичних працівників на 10 %); створення центру колективного користування високотехнологічним обладнанням; організація спільної академічної клініки тварин при установах НАМН України; створення науково-виробничих об'єктів тощо. Крім того, планується запустити пілотний проект з переходу наших інститутів на госпрозрахункову основу. Зараз ми розраховували вартість медичної послуги (адже цього показника не затверджено жодним законодавчим актом України, оскільки з точки зору закону медичні послуги є безоплатними), виділили чотири установи — Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова, Інститут кардіології ім. академіка М.Д. Стражеска, Національний інститут хірургії і трансплантології ім. О.О. Шалімова, Інститут нейрохірургії ім. А.П. Ромоданова. Упродовж півроку ці інститути будуть отримувати від держави кошти на лікування хворих з ургентними патологіями, інвалідів, поранених у зоні АТО, дітей і вагітних, всі інші мають повністю сплачувати вартість наданих їм медичних послуг.

Держава обов'язково має бути присутньою в системі організації охорони здоров'я, і це не породження радянської системи, як зараз багато хто вважає. Скажімо, у Сполучених Штатах з 1930 р. діє знаменита державна інституція — Національні інститути здоров'я США (Na-

tional Institutes of Health — NIH), яка складається з 27 науково-дослідних центрів. До речі, структура НАМН України доволі подібна до структури NIH за напрямками і тематикою діяльності. Підкреслюю ще раз — Національні інститути здоров'я США є державними установами, і саме вони формують державну політику в галузі медицини. Щоправда, бюджет NIH становить 30,3 млрд дол. США, а нам з великими труднощами ледь вдалося «випросити» фінансування НАМН України хоча б на рівні 1,5 млрд грн. І якщо наші інститути змушені будуть самі заробляти собі гроші, то, мені здається, про науку можна буде забути, оскільки зрозуміло, що кожен директор установи намагатиметься набрати якомога більше пацієнтів, а не дбати про наукові дослідження, які потребують значних видатків. Тому я вважаю, що ми маємо наполягати на тому, щоб зберегти фінансування науки з державного бюджету.

Що дає державі Національна академія медичних наук України? У страховій медицині є такий індикатор — вартість життя людини. Серед європейських країн у Люксембурзі він становить, наприклад, 3,3 млн євро, в Австрії — 2,4 млн євро, у Німеччині — 2,3 млн євро, в Польщі — 1,2 млн євро. Для України, як я вже казав, офіційно такого показника немає, але для спрощення нехай буде 1 млн євро, або 27 млн грн, хоча життя безцінне. В установах НАМН України минулого року було проведено 80 тис. оперативних втручань. Будемо вважати, що лише половина з цих операцій (40 тис.) реально врятували життя. Тоді виходить, що установи Академії тільки за один рік потенційно зберегли для України понад 1 трлн грн.

Дякую за увагу!